

הזה ומסרו ליד שרים עליונים, והמשתחווה להם עושה רצון שמים, כי מגדולת העצד נודע גדולת האדון. והכי נמי מלכותא דארעא^{אוצר החכמה} אחשורוש, עוז הכל ציד המן, והשתחוו לו השתחואות מלך, וזה עצמה הודאה לעבודה זרה. ומרדכי שהוא יהודי אומר – כי אין אמנעי ציינו וצין אלקינו וכבודו לאחר לא יתן ח"ו (ע"י ישעיה מז, ח), והוא בעצמו משגית. על כן, גם צמלכותא דארעא לא ישתחוו להמן. והיא גופיה כבוד למלך אחשורוש, ואינו עובר בזה מלות המלך, והיינו "הגיד להם כי הוא יהודי" (אסתר ג, ד). ואחשורוש ידע דרכם וסברתם של יהודים, על כן כשאמר המן (שם ו, ח) לצוש וסוס וכתר מלכות, אמר אחשורוש (שם י) "קח הלצוש והסוס [וגו'] ועשה כן למרדכי היהודי", ולא "כתר", כי מרדכי לא ילצש כתר מלכות, כי לא שייך צ' מלכים בכתר אחד (חולין ס:). וכשלצש חמשה לצושי מלכות (שם ח, טו), לא השתמש בכתר מלכות, כי אם "צעטרת זה גדולה", כעין מלכותא דרקיעא, כתר דזכורא, עטרה צנוקצא, וסימנך עטר"ה לאש"ה עולה מספר כת"ר.

(דרשות – ה.)

ומרדכי לא יברע ולא ישתחווה וגו'. הנה הנח"ש היא צכפילה – "לוייתן נחש עקלתון", ו"לוייתן נחש צריח" (ע"י ישע"י כז, א). האחד צצחינת יר"ך, על כן נקרא עש"ו – נחשירכ"ן (תרגום צראשית כה, כז) שהיה לורת נח"ש על יריכ"ו כמ"ש והאריך בשל"ה (פי חולדות, תורה אור ד'). ומשום כן אינו נופל אלא ציד צנימין (ע"י פסיקתא רבתי פ"ג) שלא כרע לעשו כשארי שצטיס שפגמו צירך לכרוע לעשו. ומשום כן פשט מרדכי השו"ק להמן, שהיה השטר מכירה כתוב עליו כמ"ש צמנות הלוי (עמוד קסב). ומפני כן נזהר מרדכי שלא יכרע

וישתחווה להמן. והשני צצחינת ל"צ, ועל כן "ויאמר עשו צלצ"ו יקרצו ימי אצל אבי ואהרגה [את] יעקב אחי" (צראשית כז, מא), ועל זה אמרו צמדרש (צ"ר סז-ח) הרשעים צרשות לצם. יר"ך ל"צ גמטריא רס"צ כמו צ' פעמים סמא"ל. ולכן כשפשט מרדכי השוק מצלי לכרוע להמן ותיקן השוק, אמר המן (אסתר ה, ג) "וכל זה אינו שוב לי", ואמרו חז"ל (מגילה טו:) שהיו אונותיו חקוקים על צ"ו דייקא, שעדיין היה זה של ל"צ קיים, ואמר שאינו שוב לו אם מרדכי מתקן והולך השוק והירך.

(דרשות – רח.)

* ומרדכי לא יברע ולא ישתחווה. ועצדי המלך אמרו (להלן ג, ג) "מדוע אתה עובר את מלות המלך?" ולא השיב להם תשובה, כי אם "אשר הוא יהודי". וקשה עדיין, מה לו לעבור מלות המלך, יפנה כליו משם ולא ישב צמקום אשר יעבור המן לפניו. ומהנראה שלא רצה אחשורוש לצטל דת ישראל כלל, כי כן ראו גם תמכו על כמה נסים שנעשו צימיהם לדניאל חגייה מישאל ועזריה. ובזה אחי שפיר מה שאמר, שתשובת מרדכי היה, כי אין רצון המלך להעביר אדם על דת, ולכן לא נכללו היהודים בצאת הציווי להשתחוות להמן, שזהו נגד דתו ואינו עובר על מלות המלך כלל וכלל.

(דרשות – קפא.)

ומרדכי לא יברע ולא ישתחווה וגו'. צש"ס ומדרשים [איתא] שהתגרה עוד עם המן שלא לצורך כלל, ונדחקו מאוד מה היה לו למרדכי להכניס עצמו בסכנה, ומי ציקש זאת מידו, עד שאמרו חז"ל (מגילה יז:) כנסת ישראל אמרה – ראו מה עשה לי יהודי דוד המלך

ע"ה, שלא הכיית את שמעי דאחיליד מינייה
מרדכי דמתגרי בהמן. אבל האמת מה שנראה
לי הוא, דבהשתחוותא ללם שנכשלו ציוני
ישראל, והגדולים אנשי כנסת הגדולה שהיו
צימים בהם נטמנו וזרחו להם, רק חגיגה
מישאל ועזריה עמדו צפומצי ומסרו נפשם
אע"פ שלא היו מחויבים כיון שיכול להטמין,
כמו חגי זכריה ומלאכי וכדומה. ועל כן שאלו
חז"ל (פסחים נג: וזחוס' שם, ושהש"ר ז-יג) - מה
ראו חגיגה מישאל ועזריה שמסרו נפשם? אבל
השעה היה לריכה לכך, ומסרו נפשם על מנת
לישרף.

והנה ר"ע צעט מסירת נפש אמר - כל ימי
הייתי מטער על המקרא הזה, מתי
יצוא לידי ואקיימנו, עכשיו שבאת לידי לא
אקיימנו? (ע"י זרכות סא:). והנה חגיגה מישאל
ועזריה כיוצא בו, כיון שצא לידם מצוה זו
שמחו נגדה וקיימוהו, ושאר חכמי ישראל עשו
כדין והצביאו עלמם ונמלטו. ואין קושיא -
מאי טעמא לא עשו [הם] ג"כ לפני משורת
הדין? כי לא הי' חיוב, אבל מידת חסידות היו
לחגיגה מישאל ועזריה, שהיו מצפים כל יום
מתי יצוא לידם. ומ"מ צפרק חלק (סנהדרין נג.)
שאלו חז"ל - ודניאל היכן אזל? ונאמרו על זה
כמה תירוצים צש"ס, כי דניאל וחגיגה מישאל
ועזריה היו רעים למודים ובעלה אחת היו
תמיד. א"כ היה ראוי שגם הוא יהיה עמהם
באותה עילה, על כן שאלו עליו, ויהבי טעמא,
עיי"ש.

ונראה כי מרדכי נטער אח"כ על שלא זכה
לכך, והכין עלמו מאז לכך כל ימיו,
ואם יארע לו כזה ימסור נפשו, והיה מלפני -
מתי יצוא לידי ואקיימנו. ועיי' סמ"ק [מר"י]
צ"ר יוסף מקורביל זל"ל [סי' ג'] שמחלמידי ר'

יחודה החסיד נסעו לשמחת נשואיו, ועצרו
במקום גדודי לסטים, והזכירו שם ונמלטו,
וכשצאו לרצם אמר להו - אצדתם עולם הבא
אם לא תחזרו לאותו מקום צלי הזכרת שם,
וחזרו לשם ונהרגו.

וכן נמי חשב מרדכי לחזור ולעמוד במקום
כיוצא בזה ולמסור נפשו, ונתכוון ליהרג
באמת. ועל כן כשנלקחה אסתר לבית המלך,
צוה עליה - "אשר לא חגיד" (אסתר ז, י), כי
אם חגיד, שוב יהיה ידוע שהיא יהודית, וגם
מרדכי אומנה, ושוב יהיה קשה לו לקיים את
אשר צוה ליהרג על קדושת השם. ושוב כשעשה
המן את עלמו עצודה זרה, אמר - זה היום
שקויתי, ועמד נגדו ולא קם ולא זע, ואמר
להדיא שעושה כן מפני דת - דת יהודית, כדי
שיהרג על קידוש השם. ולא עלה על דעתו
שהמן הרע הזה יגזור על כל היהודים עי"ז,
דכלל כל היהודים השתחוו לפניו, ורק זה
מרדכי לצדו [לא השתחוה לו], ולמה ישלח ידו
ביהודים לאצדס, רק אותו לצדו יהרג וזה היה
חפלו ורלונו.

אך ה' לא חשב כן, כי הגיע זמן צנין בית שני,
ולריך תחילה מחיית עמלק. והזמין המן
ומרדכי לפונדק אחד, שיתגרו זה בזה. וכשגזר
המן על כל היהודים נטער מרדכי כי חשב
מגלגלין חובה ע"י חייב, ונתעלל צמאות
מסירת נפש צללם הראשון, ועכשיו נתגלגל
חיוב על כל ישראל על ידו, על כן לבש שק ואפר
ולעק ועשה מה שעשה. והאלקים חשבה לטוב
לגלגל זכות ע"י זכאי כמותו, להחיות עם רב
בשוכה שלימה, ולמחות זרע עמלק ולצנות
בית ה'.

(דרשות - רא)